

Хом'як М. С.

*докторант кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-593-1-24>

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИНЦИПІВ СОЦІАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів України у процесі імплементації європейських принципів, актуалізується в умовах чіткого напрямку європейської інтеграції нашої країни в умовах воєнного стану та проведенні важливих демократичних трансформацій.

Саме глибоке розумінні європейських принципів, які лежать в основі ключових політик країн ЄС, формують можливість для того, щоб Україна могла успішно пройти складний шлях інтеграції та забезпечити сталий соціально-економічний розвиток регіонів.

Основними принципами країн Європейського союзу, які забезпечують збалансований розвиток регіонів, зменшують диспропорцій їх соціально-економічного розвитку є: принцип згуртованості (єдності) та принцип відповідальності.

Наукові дослідження вказують, що започаткована в 1957 році, політика згуртування ЄС вже понад 60 років відіграє ключову роль у стимулюванні економічного зростання ЄС та зменшенні регіональних диспропорцій. Вона сягає своїм корінням у післявоєнну європейську інтеграцію і зазнала складних реформ, щоразу спрямованих на задоволення нових потреб ЄС та встановлення вищих орієнтирів соціально-економічного зростання. В Україні ця політика завжди адаптувалася до специфіки нової держави-члена та її складних соціально-економічних реалій. Приведення державної політики, правової бази та інституційних механізмів України у відповідність до цих ключових політик ЄС є не просто процедурною вимогою для вступу. Це стратегічна передумова для забезпечення сталого розвитку, стабільності та процвітання України в дуже складній геополітичній ситуації на роки вперед [1].

Відповідно чинного Закону України «Про засади державної регіональної політики» (2015 р.) одним із пріоритетів державної регіональної політики визначено формування з урахуванням документів Ради Європи та Європейського Союзу нормативно-правової бази, необхідної для реалізації державної регіональної політики. У документах Ради Європи та ЄС враховано низку ключових принципів, які є значущими у контексті регіонального розвитку. Одним із засадничих принципів ЄС можна назвати принцип територіальної згуртованості (cohesion), який застосовується на наднаціональному, національному та субнаціональному рівнях. Його було включено до Лісабонського договору (Договір про внесення змін до Договору про Європейський Союз та Договору про заснування Європейського Союзу), ухваленого 2007 р. та ратифікованого 2009 р. [2].

Формування нормативно-правового поля щодо застосування принципу територіальної згуртованості стало ухвалення Територіального порядку денного ЄС до 2020 року. Відповідно цього документу, «територіальна згуртованість» визначається як «низка гармонійного, збалансованого, ефективного, сталого територіального розвитку» [3]. Принцип згуртованості також було закладено у стратегію розвитку ЄС на 2010–2020 рр. під назвою «Європа 2020: стратегія розумного, сталого та всеосяжного зростання». В українському законодавстві цей принцип спочатку було імplementовано у «Державній стратегії регіонального розвитку 2020», а нині в «Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки». Проявом реалізації принципу згуртованості в українському законодавстві є перша важлива стратегічна ціль – «формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах». Першою оперативною ціллю для досягнення є – «забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь».

В умовах четвертого року повномасштабного вторгнення принцип соціальної згуртованості (єдності) в Україні набуває іншого значення. Громади у регіонах почали об'єднувати зусилля та підтримувати одне одного в складних умовах задля досягнення спільної мети – перемоги над ворогом. Евакуація, безоплатне розміщення внутрішньо переміщених осіб, відбудова деокупованих територій, релокація бізнесу, працівників, повернення основних соціальних інститутів на деокуповані території та бізнесу та ін. – вивели «соціальну згуртованість» на новий рівень сприйняття і змусили активізувати спільною дією задля забезпечення

майбутнього сталого соціально-економічного розвитку своєї територіальної громади та регіону вцілому.

Соціальна згуртованість хоча немає універсального визначення, проте пов'язана з почуттям приналежності до спільноти, а також із солідарністю та взаємоповагою між її членами. Це такі взаємини між владою та громадянами, які надають змогу кожному почуватися залученими і мати рівні права, політичні та соціальні можливості. Рада Європи визначає «соціальну згуртованість» – як здатність суспільства забезпечувати добробут усіх своїх членів шляхом зменшення нерівності та забезпечувати справедливий доступ до наявних ресурсів. Стратегія Ради Європи щодо соціальної згуртованості базується на чотирьох ключових ідеях:

- інвестування в соціальні права та згуртоване суспільство;
- розбудова спільної соціальної відповідальності;
- посилення представництва та демократичного ухвалення рішень, також розвиток суспільного діалогу та громадянської активності;
- побудова безпечного майбутнього для всіх.

Світовий банк описує соціальну згуртованість як «клей, який об'єднує суспільство, сприяє гармонії, відчуттю спільноти та відданості у досягнення спільного блага» [4]. Саме висока згуртованість у громаді та регіоні означає, що її мешканці мають високий рівень довіри одне до одного та до інститутів влади, готові до співпраці та поважають правила спільного життя. Соціальна згуртованість забезпечує активну участь громадян, бізнесу у плануванні стратегій розвитку своїх регіонів та громад з органами самоврядування та забезпечує сталий соціально-економічний розвиток регіонів та їх відновлення.

Так, як метою децентралізації в Україні було формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад. Реформа передбачала відповідальність органів місцевого самоврядування перед жителями – за ефективність своєї роботи, а перед державою – за її законність [5].

Другим важливим європейським принципом, який було імplementовано у вітчизняне законодавство під час проведення реформи децентралізації – це принцип відповідальності. Загальними ознаками цього принципу є:

– міжвладний перерозподіл рівнів відповідальності, коли територіальні громади отримали більш широкі права і обов’язки для розвитку територій, фінансові ресурси, які забезпечили підвищення рівня якості послуг, створення умов життєдіяльності і культурного розвитку громадян;

– організація процесу публічного управління на основі стратегічного планування розвитку громади через реалізацію програмної і проєктної діяльності, за активної участі усіх зацікавлених стекхолдерів громади;

– зміна суб’єктності управління, коли громади самостійно, на основі використання інструментів партнерства і співробітництва, розширюють місцеві конкурентні переваги, реалізують спільні проєкти для власного розвитку (транспортні коридори, індустріальні та технологічні парки, публічно-приватні партнерства, кластери тощо).

Практична реалізація таких кроків потребує від місцевої влади чіткого поєднання двох імплементованих європейських принципів – соціальної згуртованості та відповідальності, які є основою сталого соціально-економічного розвитку регіонів України. Сьогодні тисячі мешканців понівечених агресором територій мають жити повноцінним життям, працювати та розвиватися вже зараз – попри війну, що триває. Саме, чинна Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 рр. визначає ключові стратегічні та операційні цілі з врахуванням європейських принципів соціальної згуртованості та відповідальності, які мають забезпечувати: формування згуртованої держави, підвищувати рівень конкурентоспроможності регіонів, розбудовувати ефективне багаторівневе врядування на основі сформованої довіри та активного залучення усіх зацікавлених сторін.

Література:

1. Марухленко О. В., Кузьменко Д.С. Політика згуртованості в ЄС: досвід для України. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2024. №1 (13). URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/294>

2. Territorial Agenda of the European Union – 2020. Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions. URL: [cohesion/territorial_agenda_2020.pdf](https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/what/territorial)

3. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community (OJ C 306, entry into force. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/5/the-treaty-of-lisbon> on 1 December 2009.

4. Соціальна згуртованість. Чому це важливо для громади. Децентралізація.
URL: <https://decentralization.ua/news/15453?page=147>

5. Реформа децентралізації. Урядовий портал КМУ.
URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>